

Dovezi arheologice despre raspandirea crestinismului in Dacia

Dupa retragerea administratiei si a legiunilor romane din Dacia, sub imparatul Aurelian (271-275), marea masa a populatiei daco-romane de aici, formata din agricultori, pastori si mici meseriasii, a continuat sa vietuiasca pe aceleasi meleaguri. Peste ei s-au abatut unele populatii migratoare: goti, huni, gepizi, avari. Partea de sud a Munteniei si Olteniei de astazi a fost reocupata, dar pentru scurt timp, de imparatul Constantin cel Mare (306-337).

Dupa retragerea aureliana, dar mai ales dupa promulgarea Edictului de la Mediolan de catre Constantin cel Mare (313), crestinismul s-a putut raspandi liber in Dacia, castigand tot mai multi adepti daco-romani pentru noua invatatura a lui Hristos. Raspandirea crestinismului pe teritoriul de azi al tarii noastre este confirmata, intre altele, de numeroase marturii arheologice.

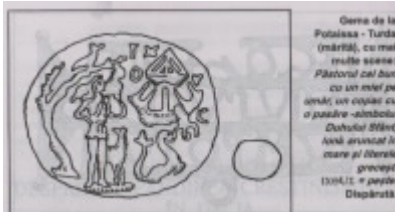

In 1775 s-a descoperit in satul Biertan, langa Medias (jud. Sibiu), o tablita votiva (donorium) de bronz. Este o tablita dreptunghiulara, cu lungimea de 32,5 cm, iar latimea intre 12,6 si 13, 2 cm, pe care era sapata o inscriptie in limba latina "Ego Zenoviu votum posui", adica : Eu Zenoviu, am pus ofranda (fagaduinta,danie). In partea de jos a tablitei, o veriga permitea sa se atarne de ea un mic disc, cu diametrul de 19,5 cm, cu monograma lui Hristos in interior, compusa din literele grecesti XP=Hr(istos).

De acest disc atarna, printr-o veriga un alt obiect, probabil o candela. Inscriptia este din secolul al IV-lea, lucru dedus si din forma literelor, dar si din monograma, care se folosea mai ales de la inceputul acestui secol, in epoca lui Constantin cel Mare.

In apropierea ruinelor fostului castru roman din Porolissum (astazi Moigrad - Salaj), s-a descoperit un disc cu monograma lui Hristos, cu un fragment de inscriptie votiva (secolul IV).

In prima jumatate a secolului trecut s-a gasit la Turda (numita in epoca romana Potaissa), o pietricica de onix aproape ovala, de marimea unei pietre de inel (1,3 x 1,1 cm), cunoscuta sub numele de gema de la Potaissa. Pe aceasta pietricica era sculptata scena Bunului Pastor. Pe un mic postament sta un barbat in picioare, imbracat in tunica, cu un miel pe umeri, iar la picioarele sale un alt miel, cu privirea in sus. In stanga e un copac cu doua crengi inclinate deasupra pastorului, iar pe ramura o pasare. In dreapta e o corabie din care cade un om in apa, inaintea unui monstru marin. Simbolismul acestei scene este usor de explicat: barbatul este Pastorul cel Bun cu oaia pe umeri, avand alaturi pomul vietii, pasarea este porumbelul, simbol al Duhului Sfânt, iar barbatul aruncat din corabie este Iona inghitit de chit. Gema nu se mai pastreaza azi, ci este cunoscuta numai din unele descrieri si de sene din secolul al XIX-lea.

In Transilvania s-a descoperit si o alta gema, fara sa se stie in ce loc, pastrata azi in Muzeul National din budapesta. Este tot de dimensiuni reduse (1 x 0,8 cm). Pe un mic postament sta Bunul Pastor imbracat in

tunica, purtand un miel pe umeri, tinandu-i picioarele cu mana dreapta, iar in jos, la dreapta si la stanga, cate un miel in picioare. Deasupra capetelor celor doi miei se afla cate un peste asezat vertical. In stanga pastorului se afla un copac cu multe crengi.

In 1927 s-a descoperit la Cluj (fosta Napoca romana) un monument funerar pagan si anume o lespede de piatra cu inscriptii latine pagane. Lespedea a fost folosita de un crestin, in secolul al IV-lea, ca baza a unui sicriu de piatra, cand partea cu inscriptia a fost asezata in jos. Cu prilejul acestei intrebuintari, s-a sapat o cruce in mijlocul pietrei, in litera O din vechea inscriptie.

Tot din Transilvania provin si cateva opaite de lut cu caracter crestin, avand imprimate pe ele crucea. Astfel de opaite se pastreaza in Muzeul Brukenthal din Sibiu, in Muzeul din Alba Iulia, in Muzeul Tarii Crisurilor din Oradea, in Muzeul arheologic din Cluj-Napoca.

In 1841 s-a gasit, in tencuiala zidului imprejmuitor al bisericii romane din Baile Herculane, un inel de aur, pe care e sapat un delfin, iar deasupra lui un paun, simboluri specific crestine. Este socotit de provenienta orientala, din secolele III-IV.

Tot in Banat s-a gasit un inel de bronz in forma de cruce, in raul Caras, un inel de bronz cu cruce in Sacosul Turcesc, langa Timisoara, un opait de bronz in forma de peste la Lipova, un capac de lut cu cruce la Tibiscum (Jupa-Caransebes). La Morisena (azi Cenad, jud. Timis) s-au descoperit fundatiile unei bazilici cu baptisteriu, din secolele IV-VI.

In localitatea Slaveni, jud. Olt, s-au descoperit urmele unui locas de cult crestin din a doua jumatate a secolului IV, ridicat peste ruinele castrului roman. Biserica respectiva a fost construita rudimentar din piatra, caramida si tigle, legate cu lut cleios (21 x 7 m).

Vestigii paleocrestine s-au descoperit la Sucidava, pe Dunare (azi celei, inglobat in orasul Corabia). Sucidava, insemnat centru comercial si militar, a ramas in stapanirea romana, chiar si dupa parasirea Daciei de catre Aurelian. Sub Constantin cel Mare, a devenit o puternica baza militara, din care au pornit expeditii victorioase impotriva populatiilor din Dacia, recucerind zona de campie a Olteniei si Munteniei. In 447 a fost distrusa de hunii condusi de Atila. In primii ani de domnie ai lui Justinian I, imparatul bizantului (527-565), s-au inceput refacerea Sucidavei. La scurt timp, in jurul anului 600, a avut loc ultima ei distrugere, pricinuita de avari.

In apropierea zidului cetatii romane, s-au descoperit resturile unei bazilici, adica ale unui locas de inchinare crestin, din secolele V-VI. Se compunea dintr-o sala patulatera la intrare, o nava si o absida circulara (20,90 x 10,20 m). S-au identificat si urmele unui postament patulater din zidire, deasupra caruia se inalta amvonul din lemn. Mai tarziu, pe aripa sudica a bazilicii, s-au adaugat doua camarute din zidire, care indeplineau rolul unui diaconicon, unde se pastrau vesmintele preotesti si diferite obiecte de cult. S-au descoperit si cateva obiecte crestine, precum si trei morminte in interior si altele trei in exterior. In apropierea altarului, s-a facut o alta descoperire pretioasa si anume un fragment de amfora de lut galbui, pe care se afla o inscriptie greceasca: "Maria a nascut pe Hristos Fiul lui Dumnezeu", precum si numele preotului lukonochos, fiul lui Lykaios, probabil, slujitor al bisericii din Sucidava, prin secolul al VI-lea. Sapaturile din restul cetatii au dus la descoperirea altor amfore, opaite cu toarta cruciforma, cruciulite de bronz etc.

Toate aceste descoperiri arata ca orasul Sucidava a devenit cu timpul si un insemnat centru crestin, poate si sediul unui episcop. Aici vor fi trecut Dunarea misionari din Rasarit, mai ales ca orasul Oescus, situat chiar in fata Sucidavei, peste Dunarea, avea si un episcop. Bazilica de la Sucidava a fost destinata in primul rand nevoilor spirituale ale garnizoanei locale, dar va fi avut si un rol insemnat in intarirea crestinismului in nordul Dunarii.

La Resca (jud. Olt, antica Romula), s-au descoperit cateva geme si doua opaite decorate cu cruci din secolul al IV-lea, iar la Luciu 9 jud. Ialomita), un opait de bronz cu toarta in forma de cruce (sec. V-VI). Foarte multe obiecte vechi crestine, monumente funerare cu inscriptii si bazilici (sec. IV-VI), s-au descoperit in Dobrogea, pe atunci provincia Scythia Minor. Notam o gema, probabil din secolul al IV-lea, descoperita la sfarsitul secolului trecut si ajunsa in British Museum din Londra. Contine cunoscutul cuvint simbolic IXOYE, precum si reprezentarea lui Hristos rastignit pe cruce, intre cei 12 Apostoli. Din cele aproximativ 100 de inscriptii crestine din secolele IV-VI, cunoscute pana acum in Dobrogea - mai ales pe monumentele funerare - mai mult de jumatate provin de la Tomis (Constanta), metropola provinciei, iar restul de la Callatis (Mangalia), Histria (Istria)

, Axiopolis (langa Cernavoda), Tropaeum Traiani (Adamclisi), Ulmetum (Pantelimon), Dinogetia (Bisericuta-Garvan, in dreptul orasului Galati), si din alte parti. Cam un sfert din ele sunt in limba latina, restul in limba greaca, vorbita mai cu seama de populatia din centrele urbane de pe tarmul Marii Negre. Crestinii mentionati in inscriptii apartin tuturor straturilor sociale: soldati, ofiteri, negustori, magistrati, functionari, slujitori ai Bisericii. Toate aceste inscriptii sunt insotite de semnul crucii, de monograma lui Hristos, precum si de unele reprezentari simbolice, caracteristice artei paleocrestine: pestele, porumbelul, frunza de palmier si altele. Un alt obiect de valoare este un disc de argint aurit (cu diametrul de 61 cm), care a apartinut episcopului Paternus din Tomis, refacut de el inainte de anul 518, dupa cum ne arata o inscriptie in limba latina. Avea monograma XP, precum si literele alfa si omega. Rapit si ingropat, se pare de avari, in regiunea Poltavei din Ucraina, a fost descoperit in anul 1912 (azi este in muzeul Ermitaj din Sankt Petersburg).

In cetrele vechi romane si grecesti din dobrogea, in care s-au facut cercetari, au fost identificate ruinele a peste 30 de bazilici paleocrestine. Astfel, la Tomis s-au descoperit in ultimele decenii ruinele a sase bazilici din secolele IV-VI. La Troppaeum Traiani s-au dezgropat cinci bazilici, dintre care patru in interiorul cetatii, iar a cincea, de cimitir, in afara incintei. Cea mai insemnata dintre ele este bazilica de marmura, numita asa din cauza materialului intrebuintat pentru reconstruirea ei, in secolul al IV-lea. Zidirea ei incepuse inca de pe la mijlocul secolului al IV-lea, sub imparatul Constantiu. tot atat de insemnata este si bazilica in forma de T, cea mai lunga (33,80 m) si poate cea mai renumita dintre locasurile de cult din Tropaeum. Are si o cripta pentru pastrarea de moaste sfinte.

Sapaturile arheologice de la Histria au scos la lumina fundatiile a sapte bazilici, toate din secolele V-VI. La Dinogetia s-au descoperit ruinele unei bazilici din secolele IV-V (refacuta la inceputul secolului al VI-lea), cu cateva resturi de tencuiala, purtand urme de pictura.

La Piatra Frecatei (jud. Tulcea, pe bratul Macin al Dunarii, anticul Beroe), s-au dezgropat fundatiile unei bazilici ce pare sa dateze din timpul lui Constantin cel Mare, fiind considerata cea mai veche din sud-estul Europei.

Alte trei bazilici s-au dezgropat la Troesmis (azi Iglita-Turcoaia, pe Dunare), apoi cate doua la Axiopolis si Constantiana (azi capul Dolojman) si cate una la Noviodunum (azi orasul Isaccea), la Callatis (impreuna cu un cimitir din secolele V-VI), Ulmetum si Ibadia (azi Salva Rusa), unde intalnim singura bazilica cu trei abside la rasarit. In ultimul timp s-a mai descoperit o bazilica in apropierea satului Izvoarele (fost Parjoia), in sud-vestul Dobrogei, pe malul drept al Dunarii, care dateaza de prin secolele IV-VI, una din cele mai vechi din tara noastra, cu o absida semicirculara (altar), naos si pronaos. In 1971 s-a descoperit bazilica de la Niculitel, cu moastele celor sase martiri, pe care i-am consemnat in alta parte.